

ARRIBA EL CÒDEX PER FACILITAR UNA MICA LA COSA

Si has estat capaç d'imaginar-te el papir de 43 metres estès a terra i la incomoditat d'intentar llegir-lo o de tornar a les primeres «pàgines», també et podràs imaginar que calia un nou format de llibres, més útil i manejable. El pergamí era el candidat ideal per a aquesta evolució tan necessària.

A mesura que les societats van acumular coneixement, les religions adquireixen més poder sobre la ciutadania i les normes i les lleis creixen. Aleshores es desenvolupa el còdex, que conviu amb els rotlles fins que, finalment, els rotlles s'empren només per als textos legals o cerimonials (són els que recullen les lleis i els textos de les cerimònies; la resta de llibres s'escriuen en còdexs). Actualment encara es fa servir aquest format, enrotllat: és el format més seriós i formal, el dels títols acadèmics: aquests rotlles que llancen a l'aire els estudiants quan es graduen. Et sonen?

Al començament, els còdexs imitaven les tauletes de fusta, que anaven encastats com una llibreta, però amb molt pocs fulls. Aquestes tauletes estaven recobertes de cera, sobre la qual s'anotava o s'escrivia. La feien servir els comerciants i els escolars com si fos una llibreta de notes. Amb l'ús del pergamí, molt més manejable que qualsevol altre suport, es van prendre com a model aquestes tauletes perquè eren força pràctiques i es podien imitar per enquadrar els nous llibres o els còdexs.

Així doncs, es plegava el pergamí i s'hi formaven quadernets en què s'escrivia. Aquests quadernets s'omplien fins que s'acabava el text i, un cop enllestit, s'enquadraven, s'enganxaven i es cosien. Era la manera d'adquirir la forma de llibre que coneixem avui dia. De ben segur que et sonen aquests llibres que fan servir els mags, que són tan gruixuts que necessiten una taula per aguantar-los. Tenen la tapa de pell i en surten els conjurs. Doncs així eren els còdexs medievals, alguns tenien milers de pàgines.

La impremta original, com el paper, també va arribar de la Xina. S'escrivía tot el que calia imprimir en planxes de fusta o de metall per mitjà del relleu i les fenedures. Després, com si fos un encuny, s'hi afegia la tinta i es pressionava el paper. Amb la mateixa planxa se'n podien fer moltes còpies, la qual cosa va representar tot un descans per als pobres escriptors.

Aquesta modalitat d'impressió s'anomena *xilografia* i és una tècnica que encara es fa servir, sobretot per fer obres d'art.

El primer llibre imprès amb aquesta tècnica i del qual es conserva una còpia data de l'any 868. Es tracta del *Sūtra del Diamant* i va ser trobat a la Xina. Malgrat que, molts segles enrere, ja s'emprava la xilografia per imprimir fulls solts.

Aquesta tècnica es va perfeccionar fins que es va inventar la impremta de tipus mòbils (els tipus són les lletres o els símbols de les impremtes). Es va desenvolupar a la Xina, a Corea i, de manera independent, a Europa.

El 1450, Gutenberg va enllestir el seu invent amb tipus mòbils i metàl·lics, molt més duradors que els de fusta, que s'usaven anteriorment. La impremta va ser tota una fita en l'evolució de la cultura i del món del llibre. Va començar a gestar-se un autèntic canvi en la humanitat quan Gutenberg va imprimir-hi el primer llibre: la Bíblia (que encara avui continua sent el llibre amb més còpies impreses).

Gutenberg va morir el 1468, arruïnat i tot sol. Va ser després de la seva mort que la revolució de la impremta va fer molta gent rica i va portar la glòria al seu inventor, que apareix en llibres com aquest i en molts d'altres. Però, com ha passat tantes vegades, en vida la seva feina no va ser reconeguda.

DE LES BIBLIOCOVES A LES BIBLIOTEQUES

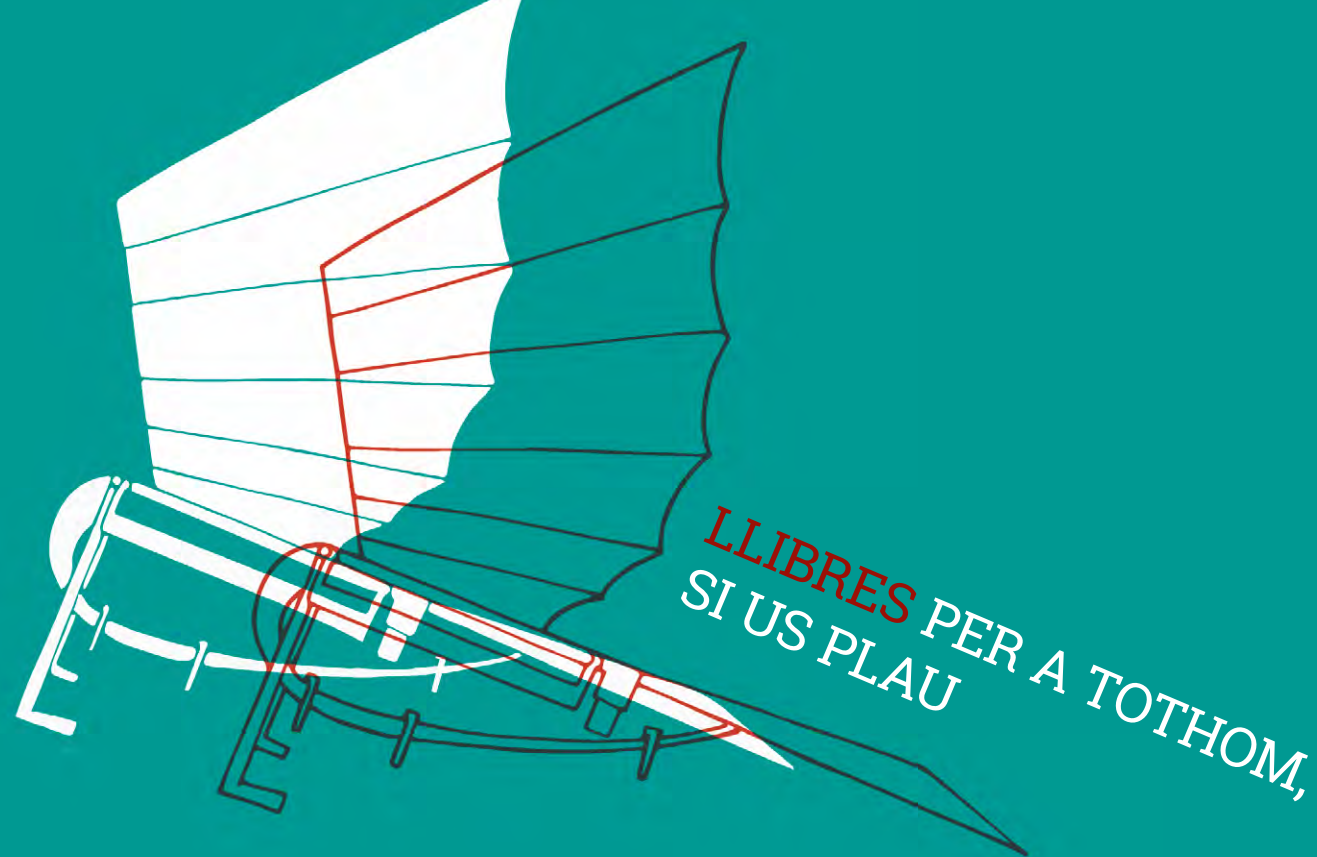
A la prehistòria hi havia pintures a les sales cerimonials de les coves. No se sap gaire bé per a què es feien, però sí que no eren a les parts de la cova on es desenvolupava la vida quotidiana. Sembla que aquestes pintures tenien com a finalitat «explicar» els ritus. Podríem dir que les pintures rupestres de les coves eren biblioteques? Eren biblioteques les parets interiors dels temples egipcis?

CURIOSITAT: Els antics rotlles de paper o de pergami eren molt sensibles a la llum del sol. A més, als insectes els agradava devorar-los. Tenint en compte que els llibres costaven tant d'escriure, els grecs van començar a desarmar-los en unes caixes de fusta per protegir-los: *bibliothēke* (de *biblio*, que vol dir 'llibre', i *thēke*, que vol dir 'caixa de fusta'). La biblioteca/*bibliothēke* continua sent, com llavors, el lloc on es guarden i es protegeixen els llibres.

Bé, nosaltres direm que no, que les *bibliocoves* no existien. El que sí que és segur és que els sumeris de Mesopotàmia tenien les seves biblioteques. Com que no tenien llibres de paper, el que guardaven eren les tauletes d'argila d'escriptura cuneïforme. S'han trobat les restes arqueològiques d'una biblioteca sumèria amb 20.000 tauletes d'argila!

Des que els llibres van poder imprimir-se a milers, va tenir lloc un canvi profund en algunes societats: l'alfabetització democràtica. I, amb la difusió del saber, s'entén que l'edat mitjana ha arribat a la fi i comença el que es va anomenar *l'edat moderna*, que s'inicia a mitjan segle xv dC.

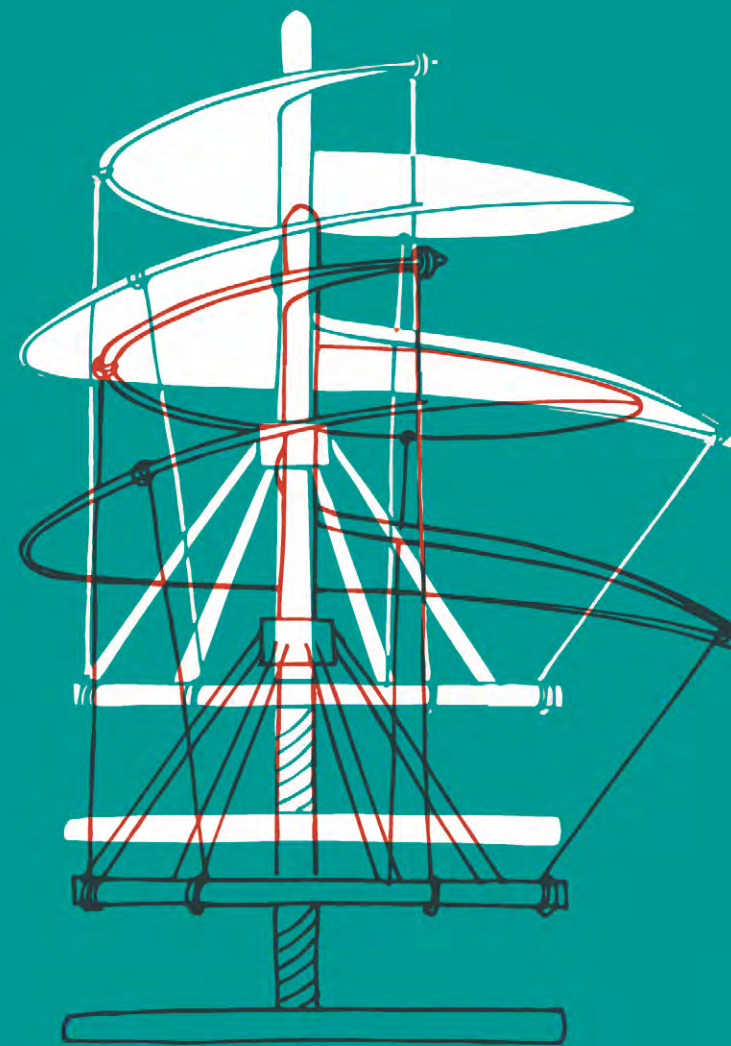
La confluència del desenvolupament dels invents, les màquines i la difusió del saber mitjançant la impremta va ser un autèntic impuls per arribar, amb relativa rapidesa, als avenços de la nostra era. Com que transmetíem el pensament, com que sabíem llegir i escriure, vam poder recórrer el camí molt més de pressa. Els invents se succeeixen i les societats modernes evolucionen a gran velocitat. Per això, als països menys desenvolupats, una de les necessitats principals és l'alfabetització de la canalla: que puguin anar a escola i accedir a les biblioteques.

I és que, perquè una societat es desenvolupi, li cal aprendre, llegir i pensar molt. Tot alhora.

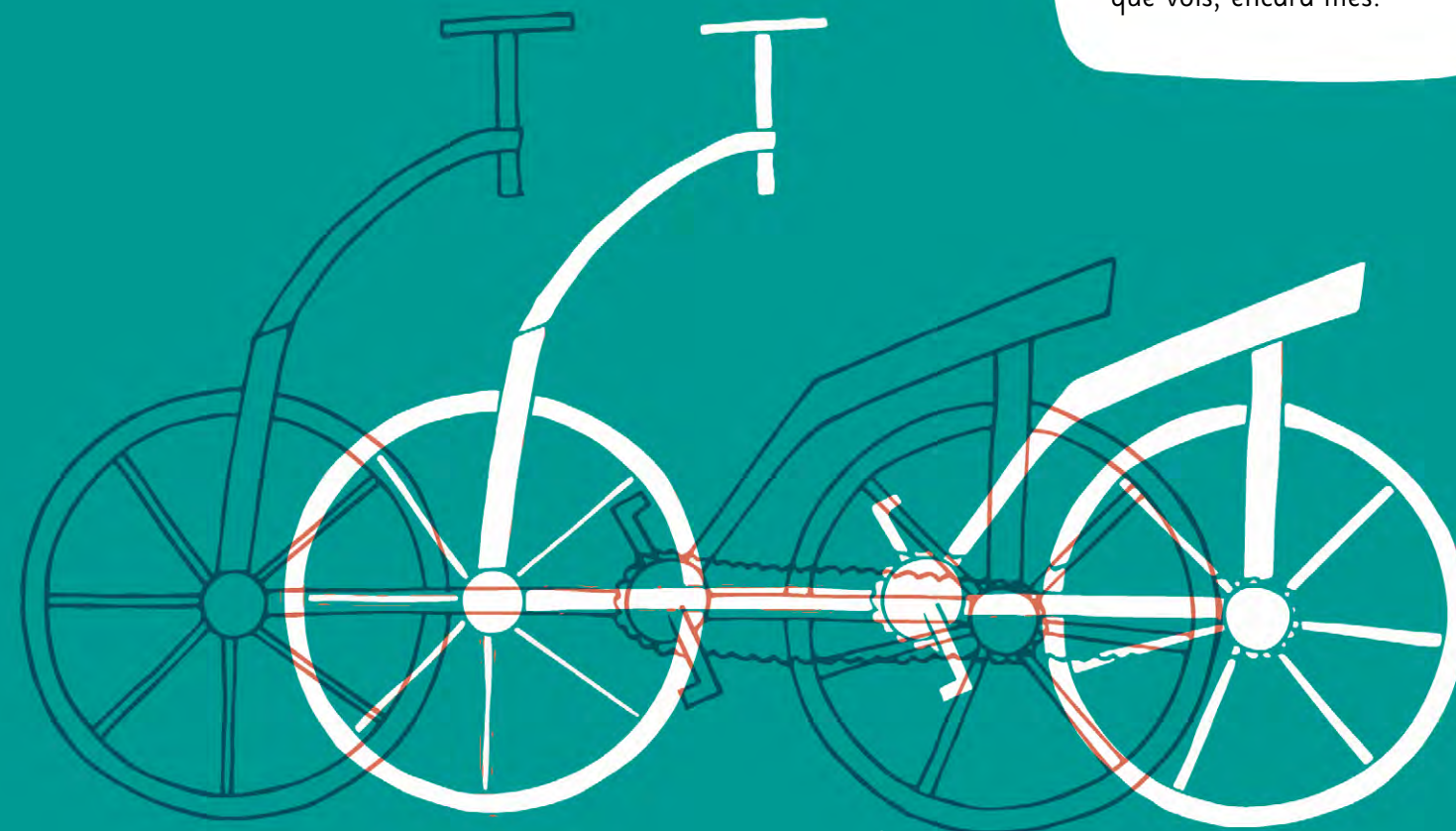
Gràcies a aquest desig d'alfabetització, que tothom tingui les mateixes oportunitats, es creen biblioteques públiques en molts països. És un granet de sorra, segurament insuficient si no es procura cobrir moltes altres necessitats, però és un granet de sorra molt necessari.

Molt important. Que tothom sàpiga llegir i escriure, que tothom puguem desenvolupar totes les nostres capacitats en igualtat d'oportunitats.

Llibres per a tothom, sisplau! Perquè puguem aprendre les mateixes coses i ningú no ens pugui ensarronar ni estar per damunt nostre.

CURIOSITAT: El 2015, 124 milions d'infants no tenien escolarització al món. Dels quals, 75 milions no van a escola perquè els toca anar a treballar. Si llegeixes aquest llibre, el més probable és que vas o hagi anat a escola. Sí, tot i que de vegades pugui semblar avorrit anar a escola o a l'institut, en realitat tens molta sort de poder fer-ho. I si, a més, pots anar a una biblioteca a llegir tots els llibres que vols, encara més.

GLOSSARI DE TERMES SOBRE LES BIBLIOTEQUES

ALFABÈTIC: Dins de les diverses seccions i matèries, els llibres estan ordenats en prestatges per ordre alfabètic, per autor i títol, per facilitar-ne la localització. En l'ordre per títol no es tenen en compte ni els articles ni els pronoms, ja que la majoria de llibres comencen amb un d'aquests elements lingüístics, si no, n'hi hauria milers que començarien igual, amb: *una, el, la*, etc.

ARXIU: Forma en què es guarden i emmagatzemen els llibres per tenir-los localitzats i mantenir-los.

BIBLIOTECA: Lloc que conté llibres. Avui dia s'hi poden trobar ordinadors, accés públic a Internet, videoteca, hemeroteca, videojocs i fins i tot préstec de lectors de llibres electrònics, per citar-ne només alguns exemples.

Les biblioteques públiques tenen una marcada funció social i, per tant, són un «bé públic», ja que són l'eina que apropa la cultura i la informació, en diversos formats, a tota la societat sense excepcions.

Les biblioteques presten als usuaris els seus volums (llibres, CD, etc.). També existeix el préstec interbibliotecari, que ens permet accedir als llibres que catalogats en altres biblioteques.

CARNET: Carnet que serveix per fer ús de tots els serveis de la biblioteca i, en cas que hi hagi una xarxa de biblioteques a la nostra comunitat, per accedir a totes les biblioteques que en formin part.

CDU: Sistema de Classificació Decimal Universal. Amb aquesta classificació es va disposar d'un mitjà d'arxiu que facilités la cerca dels llibres. És universal, és a dir, s'aplica a la majoria de biblioteques del món, la qual cosa fa que puguem buscar i trobar llibres arreu segons aquesta numeració que es divideix per matèries. Cada número correspon a una matèria.

CONSULTA (llibres de): Llibres que, per la seva mida, valor o raresa, tan sols es poden consultar a la biblioteca.

DESCATALOGATS (llibres): Són els llibres que ja no es poden trobar a les llibreries i que, per tant, només són a les biblioteques (o a les llibreries de vell).

DESIDERATA: Servei que ofereixen les biblioteques mitjançant el qual els usuaris poden demanar la compra de llibres, música, vídeos, revistes, etc., que vulguin que tinguin la seva biblioteca pública o considerin que els han de tenir.

HEMEROTECA: Arxiu de premsa que trobem de vegades a les biblioteques. Algunes hemeroteques guarden notícies de fa molts i molts anys. Faciliten la tasca de recerca o satisfan la curiositat de saber què va passar fa temps o quins eren els titulars de l'època o del dia en què vam néixer.

MATÈRIES/SECCIONS:

Diversos grups o espais, sales o prestatgeries, en què s'emmagatzemen els llibres segons el tema. Els llibres d'informàtica, els llibres infantils, els llibres de cuina... Dins la secció corresponent, també s'organitza per seccions.

PRÉSTEC (llibres de): Llibres que et pots emportar a casa per llegir-los, gaudir-ne o treballar-hi durant el període de temps que determini la biblioteca.

PÚBLIC/A: Un espai públic és el que pertany a la col·lectivitat, a totes les persones, i és de lliure ús i accés. És per això que és important respectar les normes que permeten la conservació d'aquests espais i el seu contingut, i que faciliten l'ús dels serveis que presten a tothom de la mateixa manera.

SIGNATURA: La signatura està composta per lletres i números, i ens indica tant la secció per matèries on està inclòs el llibre com la CDU (si la conté), l'autor i el títol del llibre.

VIDEOTECA/AUDIOTECA: Arxiu de vídeos i CD d'àudio que es poden trobar i agafar en préstec a la biblioteca.

XARXA ELECTRÒNICA: Per mitjà de l'ús de la xarxa electrònica, pots consultar des de casa quins llibres hi ha a la biblioteca que tinguis més a prop, però també els serveis que s'hi presten.

SUMARI

L'escriptura	5
Les paraules parlen?	6
Abans de les lletres	8
Els misteris de la vida	10
Mans com a lletres	12
Unes desenes de paraules per a uns quants milers d'anys	14
Poder escriure, poder controlar	16
Dibuixos que expliquen: jeroglífics i ideogrames	18
La ema són les onades que es bressen	22
Llengües vives i mortes	24
Els llibres	33
Ossos, tortugues o llibres?	34
De la pedra al fang	36
Quin rotllo, els papirs!	40
I de Pèrgam, els pergamins	44
Arriba el còdex per facilitar una mica la cosa	46
I arriba el paper	50
La impremta és el vaixell del mar dels llibres	52
Quanta gent!	56
Les biblioteques	59
De les bibliocoves a les biblioteques	60
Els fills dels bibliotecaris egipcis	62
Les biblioteques a Grècia i Roma	64
Aquella meravella: la Biblioteca d'Alexandria	66
La culta Cleòpatra	70
Hipàcia d'Alexandria, sàvia i inventora	72
En cauen algunes, n'arriben d'altres	74
El saber en l'Edat Mitjana	76
Les persones, els llibres, les biblioteques	83
Llibres per a tothom, si us plau	84
Tot canvia sense parar	86
El que ens ofereixen les biblioteques	90
Que modern!	92
Glossari de termes sobre les biblioteques	94